

Улуу баһылыгың дьаһала

2005 СЫЛГА ОДЬКХ ГУП НАМНААҔЫ ФИЛИАЛА УУНУ ТИЭЙИИГЭ ТАРИФТАРЫН ТУҢУНАН

Республика сыанага политикага государственной комитетын уонна «Нам улууһа» МТ сөбүлэниилэригэр олохуран ОДЬКХ ГУП Намнааҕы филиалын этиилэрин билсэн баран дьаһайабын:

1. 2005 с. ыам ыйын 20 күнүттэн «Туулук» ууну хачайдыыр станция өгөлөрүн 2005 сыл ыам-от ыйдарыгар 1 куб.м уу төлөбүрүн 10 солк. 42 х., 200 л буючука 2 солк. 08 х. бигэргэтэргэ уонна туттууга киллэрэргэ. «Нам улууһа» МТ баһылыгы 2005 с. муус устар 25 күнүттэн 464 №-дээх дьаһалынан ууну тиэйиңгэ бигэргэтиллибит тарифтары уларытарга уонна ыам ыйын 20 күнүттэн ууну тиэйиңгэ маннькы тарифтары олохтуурга: — тарилтэлэргэ уонна учреждениеларга 1 куб.м уу (НДС учуоттаммакка) 68 солк. 63 х.; — нэһилиэнньэҕэ (НДС учуоттаан туран) 1 буючука (200 л) — 16 солк.

3. ОДЬКХ ГУП Намнааҕы филиала ууну тиэйиңгэ нэһилиэнньэни, предприятиелары уонна тарилтэлэри кытта аахсыга бигэргэтиллибит сыаналарынан онороругар.

4. «Нам улууһа» МТ баһылыгы 2005 с. муус устар 25 күнүттэн 464 №-дээх «ОДЬКХ ГУП Намнааҕы филиала 2005 сылга ууну тиэйиңгэ тарифтары туһунан» дьаһалы күүһүн сүтэргэтинэн ааһарга.

5. Бу дьаһалы маассабай информация көрүнүгүгэр бэчээттиригэ.
6. Тарифтары сөптөөхтүк туһаныы хонтуруолун баһылыгы экономикага уонна үпкэ солбуйааччы А.И. Тимофеевага сүтэргэргэ.

«Нам улууһа» МТ баһылыга Д. КОРЯКИН
2005 с. ыам ыйын 18 күнэ 589-р №-дээх

Ыһыы-2005

СААСКЫ ТҮБҮКТЭР

Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига М.Д. Соловьев иһитиннэрбитинэн улуус үрдүнэн 1565 гектардаах сиргэ сиик саатарыта ыһыттылыбыт. Бааһыналарга ыһыы сағаламмыт, ол курдук 120 гектар сиргэ туорахтаах культура ыһыттылыбыт, ыһыыга сөптөөх сиимэ баар. 8310 тонна органической уоғурдуу кутулубут, маны сиргэ минеральной удобрение кутулубут. Ыһыттылы сылга прогноз быһытынан 1200 гектар сиргэ туорахтаах культура, 580 гектарга хортуонпуй, 230 гектарга оғуруот аһа ыһыттылахтаах.

Хаһаайыстыбалар туттарыахтаах бордодукталарын суотугар дуоғарга түһэрсэн уматыкка 50 % -наах субсидия ыла сылдылар. Билинги туругунан «Туһалыыр» СХПК, «Модут» МУП, «Сухаһыт» СХПК ыһыы үлэтин сағалаадылар.
В. РЫКУНОВА

Дьыэ кэргэн нэдиэлэтэ

КЫТТЫ КӨХТӨӨХ, АРАЙ МУСТУУ АҔЫАХ

Дьыэ кэргэн аан дойдутаағы күнүнэн улууска араас тэрээһиннэр ыһыттылар тураллар. Онтон биридэрэ — оскуолалар төрөппүттэрин комитеттарынын үлэлэрин көрүү-конкурс иккис түһүмэҕэ ыам ыйын 17 күнүгэр «Сарданга» кинотеатрга буолла. Конкурс бастагы түһүмэҕэр — кэтэхтэн көрүү-конкурска 12 оскуола кыттыбыт. Онтон бу конкурска 7 кыайылылаах кыттыахтаагыттан сорохтор транспордарга суох буолан кыайан кэлбэккэ 4 эрэ оскуола родкомитета баар.

Төрөппүттэр үөрэнээччилэри кытта сценага тахсан сыл устата туох үлэни ыһыттылар кэспэтиллэр, музыкальной нүөмөр толордулар. Төрөппүттэр комитеттара бары да биир тэн үчүтэй үлэлээхтэр эбит, оскуола сайдытыгар кылааттары киллэрсэллэр. Үгүс оскуолаларга спонсордар, меценаттар көмөлөһөллөр, кинилэр бизрбит үптэринэн араас туулар ыһыттылыбыттар.

Конкурс түмүгүнэн улуустаағы гимназия «Спонсорство», начальнай оскуола «Чөл ологу пропагандалааһын иһин», Хатыг Арыы оскуолата «Бастын үлэлээх аралар сөбүтүттэрэ» номинациялар хаһаайыһынарын буолдулар. Онтон кыайылылаарынан Хамаатта нэһилиэтин саха-французскай оскуоланын төрөппүттэрин комитетта тахсан фотоаппаратынан нэҕарадаланна.

Бу улуустаағы суолталаах улахан тэрээһингэ дьон-сэргэ, учууталлар, төрөппүттэр кэлбэтэхтэрэ хомолтолоох. Кыттааччылар эрэ кэлэн бэйэ-бэйэлэрин көрдүлэр, «куруук маннькы» дииллэр. Оскуола директордарыттан начальнай оскуола директора В.Е. Егоров соргогун баар, дьонугар көх-нэм буолар, хаартыскага түһэрэр. Кыттыбыт дьон инникитин конкурска элбэх киһи сылдырыгар, үлэни билиһиннэрини атын формадаах онорорго, маннькы тэрээһиннэр буола туралларыгар баға санааларын эттиллэр.

В. РЫКУНОВА

Сылдыбыт сыһы булар

СОБОТОХ КӨРӨӨЧҮЛЭЭХ СОТТОХ ПАРАДА

Быйыл сир-дойду ахсын, нэһилиэнньэлээх пууннарга фашистскай Германияны Кыайыы 60 сыллаах үбүлүөйэ-өрөгөйдөөхтүк бэлиэтэммитин биһиги, сааскы кустуттар, өнчөөх телевизорунан көрдүбүт, салгың радиотынан иһиттибит.

Кылаастык кэспэтиллэх маннькы сааскы булгааһыңга хампааннабыт салайааччыта Е.В. Барамылин дьэтигэр, үлэтигэр табыллыбат буолан, кинини «Ленагаз» Намнааҕы филиалын үлэһитэ Г.Н. Макаровы хамандырынан талбыһыт солбуйда. Уонтан тахса сыл тутуспутунан сылдыар, мииммитин билсипит дьон буолан бэйэ-бэйэбитин бэркэ өйдөһөбүт.

Быйылы Улуу Кыайыы 60 сылын бэлиэтиригэ эрдэттэн бэлэмнэммитигэр. Ас-үөл арааһа, танас-сап мааныта барыта отууга тийибит этэ. Сорохтор сана ылбыт камуфляж көстүүмнэрин оһно тийиң арийбиттара.

Сага хамандырыбыт бирикээһинэн бары кэри-этэ быгыктытын хорунан, бэйэ бодобутун тардынан Кыайыы парадын онорор түбүккэ түстүбүт. Кыайыыны бэлиэтири эбиэккэ Ньидыли собото, булчут аайы биридир үгэһэ сылааах эт шашлыга, халбаһы арааһа, итирдит утах эгэлэгэ, сүөгэй, дьэтигэр сыр о.д.а. бааллара. Остуолбут саамай күндү кизэргэлиин биир бытылыка «Байанай» водка, ону кытта кэксэлэһэ биир бытылыка «Кэксил» балыам этиллэр.

Григорий Николаевич дорҕонноох хамаанда-

тынан булчуттар Кыайыы парадыгар сааларын-саадахтарынын сүгүн туруналлар. Хамаанда кэнииттэн харса суох хаамыы буолбутугар, быйыл сиик түһэ илик сириң-уотун быһыла өрө бурбайан тахсыбытыгар, ойорһуттан мин «оругуй хаамың» дьэң ороосуппар арыый тохтоотулар. Ити күн хас биридир булчукка эдэр кустуһу Николой Макаров ааспыт сыллардаағы булгааһын түгэннэригэр кизэргэтиллибит өнчөөх халандары өйдөбүһүк туттарда. Сыл аайы толоруллар булгааһын дьэнииттэн ким төһөнү, туох куһу өлөрбүтүн туһунан ахтыһыы, күө-дьаа кэспэтии, күлүү-үөрүү буолла. Хампааннабыт — чөл олохтоох. Уон киһиттэн алтата табах дьэни оборон көрө илик, арыгыны амсайааччы үһүөбүт. Дьэ ити курдук биһиги да Кыайыы күнүн дьонтон итэҕэһэ суох бэлиэтэтибит.

Григорий ЭВЕРСТОВ
Автор түһэриитэ

«Умнуллубат онус кылаас»

ОЛОХ ААРТЫГАР ТАХСЫЫ

Хамаатта саха-французскай оскуолалар бүтэһик чуораан бырааһынньыга «В добрый путь, выпускник!» дьэң ааттанан буолан ааста. Бу үөрүүлээх бырааһынньык «Түһүлгэ» сыһыалааг киһигэр ыһытылына. Үөрэх управлениыттан инспектор П.П. Степанова выпускниктары эбэрдэлээтэ, улуус чулуу үөрэнээччилэрин ааттаталата. Ол иһигэр биһиги оскуолабыт үөрэнээччигэ Сардана Ефимова французскай тылга супер финалга бастагы миестэ буолбутун иһитиннэрдэ. Ону таһынан киһи этиниттэн улуус үрдүнэн 367 выпускник баарын, 12 үөрэнээччи мэтээлгэ барыахтааһын иһиттибит. Биһиги оскуолабытын 13 өрө бүтэриэхтээх, Клим Касьянов, Сардана Ефимова мэтээлгэ кандидаттар. Бу үөрүүлээх түгүнү К. Касьянов «Сыл үөрэнээччигэ» үрдүк аатыгылан сертификаты тутта.

Выпускниктары нэһилиэк баһылыга Б.И. Корнилов, төрөппүттэр ааттарыттан Е.И. Ефимова эбэрдэлээтилэр уонна оскуола аатын-суолун үрдүктүк тутталларыгар баға санааларын эттиллэр. Бырааһынньык иккис чааһын выпускниктар бэйэлэрэ салайан ыһыттылар. Киһилэр «Наш школьный альбом» дьэң бырайыак онорон оскуолаагы сылларын көрдөрдүлэр. Бу кылаас өлөрө бары элбэх ситиһинилээх эбиттэр, араас олимпиадаларга, конкурстарга Иркутскай, Хабаровскай, Москва, Орел, Страсбург, Париж куораттарынан сылдыбыттар. Манна ураты сонуну оскуола научнай салайааччыта Л.А. Сивцева иһитиннэрдэ. Киһи оскуола выпускнигата Наташа Кокореваларын «Сотвори себя сам» кинигэлэрэ 1000 экземплярдын тахсыбытынан эбэрдэлээтэ уонна оскуолага бэлэх-

тээтэ, онтон Наташа биридэрэ үөрэнэр өлөрүгэр бэлэх онордо.

Үөрүүлээх түгүн үһүс чааһа выпускниктарга анал номинациялары туттарыга ананна. Выпускниктар бастагы учууталлара С.С. Новгородова, билинги кылаас салайааччыллара А.И. Петрова үөрэнээччилэригэр истиг эбэрдэлэрин, алгыстарын тиэртиллэр. «Школьный вальс» музыкалыгар уйдаран эргийдилэр, ол кэинэ бүтэһик чуорааны оскуола выпускнига Вова Колесов, 1-кы кылаас үөрэнээччигэ Лида Аммосова тыһаһан лыңкынаттылар. Оскуола бары үөрэнээччилэрэ, учууталлар выпускниктары бүтэһик уруокка долгуйа атаардылар.

Володя СЕМЕНОВ,
саха-французскай оскуола 6-с кыл. үөрэнээччигэ, «Репортер» түмсүүчүһүнэн

Мин маннькы этиилээхпин

ЫТЫК ИЭНИ ТӨЛӨӨҮН ЧИЭС, ХАЙҔАБЫЛ БУОЛЛАР

Быйылы үбүлүөйдээх сыл барыбыт балысхан үөрүүтэ. Ордук ол будупһаннаах сыллартан ордон бу күннэргэ тийиң кэлбиттэргэ үс бүк үөрүү. Оччолорго Салбан үрдүнэн сэрии хаамыытын тутта кэспити турар радиота суох буоламмыт үөс дойдуттан аттаах, сатыы тийбит дьон кэспээннэригэр эрэ истэрибит. Ол курдук Кыайыы буолтун хас эмэ хонон баран истибит соһучу үөрүүнү тиэрипитэ. Өскө, биһиги нууччалар курдук уйан эбиһит буоллар куустуһан туран ытаһыа этибит. Саха киһитэ киһи-саба хараһын уутун сотторо.

Кыайыы 60 сылынан сэриигэ уот-буурга иһигэр сылдыбыттартан уратыларга: резервэр турбуттарга, үлэ фронугар сылдыбыттарга эһин балай эмэ көмө пенсияларыгар эһин бизрэр буолбуттар. Онтон тыһыла үлэлээбиттэргэ дуона суогу дук гыннылар. Тыһыла үлэлээбиттэргэ «Ветеран Великой Отечественной войны» дьэң дастабырыанна пенсиябыт дуомугар үгүөрүтүк эпнэт эбит. Онтон маршал Жуков: «Уопсай өстөөгү бүтэһиктээхтик үлтү сыһылыга тыһы үлэһиттэрин көмөтө анара, өссө ордук буолуога», — дьэбиттээх. Ити сөп, генерал саллаата суох өстөөгү кыайбат, армия тыһыла суох өстөөгү кыайбат.

Ийэ дойдуну сэрии сипсирдээх сыллара ааспыттарын да кэинэ харабыллыыр күөс сагаттан сана көлүөнэ наада буола туруога. Ол курдук биһиги көлүөнэ үс сыл дьэңнээх сулуспаны аһан төрөөбүт дойдубут колхозугар сир-тонуута, 1955 с. кэлбиһит быйыл 50 сыла буолар. Бу эмиз биһиги туспутугар биэр эмиз бэлэс кэм (үбүлүөй) буолуон сөп эбит. Итинэн тугу этээри гынаһын дьир буоллаһытына, киһи тыла оччо хаалар дьэң санааттан, Ийэ дойдубутугар испитин төлөөн кэлбиһит үйэ аһардаах үбүлүөйүтүнэн сибээстээн, саатар биэр бириэмэлээх көмө сыһа онороллоро буоллар, дуона суох пенсиябытыгар эбилик буолуо этэ дьэң санаабыттан эттим. Хайа уон-

на дойдубутун чуумпу олоһун хачачыйан түүһүгэр-күннэри саа тутан харабыллаан кэлбиһит 50 сылынан түөскэ анһынар бэлэс знак баар буолуон сөптөөх эбит дьэң санаалааһын. Тыһы ветераннарыгар «Ветеран тыла» бэлиэ курдугу мантан инһэ олохтоохтары сөп курдук санаһыбыт.

Биһиги оройонтан от ыйын ортотун сағана 1952 с. Кыһыл Армия кэксэтигэр ыһырыллан алтыа буолан Нам военкоматыттан Дьоккусайга кьирбиһит. Оһно Удэйтэн Скрябин Прокопий, хоту нэһилиэктэртэн Суздалов Иһнокентий, Слепцов Афанасий, Гоголев, Хамаататтан Петров Степан Степанович уонна мин баар этибит. Аны Дьоккускайтан, ойорһунан эрдинэр «Ленинград» пароходунан өрүһү өксөйөн 9 суукканан Осетровога тийбиһит. Аһан иһан Өлүһүмэттэн эмиз призывниктары ыһылыга, төһө да сэрии суоғун үрдүнэн атаарааччы ийэлэрэ, эбээлэрэ ийэһи-куойан ыһытыллара истэххэ ыарахан этэ. Уопсайынан Намтан дьэңнээх сулуспалыахтаах чааспытыгар тийэ (Камчатка) 27 суукка аяаннаан тийбиһит.

Улуустан чуумпу кэмгэ сулуспалаан кэлбиттэр биһигиттэн аға саастаах дьон бааллара буолуо. Мин билэрбинэн Салбантан Аммосов Иһнокентий Трифонович бу күннэргэ тийбэтэ. Өссө биэр саастылаахтарым быраатты Степан Степанович, Егор Степанович Петровтар (Хамаатта) эмиз үөрүүлээх күннэргэ тийбэтэхтэрэ хомолтолоох. Үөһэ эһиптим курдук 50 сыллаах знак олохтоноро буоллар кэлэр көлүөнэр астык буолуо этэ. Ийэ дойду иһин иһни төлөөһүн чиес уонна хайдал буолуохтаах.

Маннькы этииһин военком А.А.Ершов, кьрдыаҕастар салайааччыллара М.В. Петрова, улууспут баһылыга Д.П. Корякин туох дьиллэрэ буолла?

Н. КОКОРЕВ

«Когда уйдем со школьного двора...»

ПОСТАРАЕМСЯ И МЫ...

Вот и незаметно пролетели 11 лет школьной жизни. Наступила пора сложного выбора, от которого не в малой степени зависит наше будущее, наша жизнь. Что и говорить — большая ответственность. К сожалению, большинство из нас еще не имеет полного представления о своей будущей профессии: у кого-то есть желание поступить в определенный ВУЗ, но нет достаточно знаний для сильной конкуренции, кому-то проблема с финансами не позволяет сделать выбор, у кого-то, наоборот, слишком много выбора (к сожалению или к счастью есть такие многопрофильные дети), а кто-то и вовсе не грузит голову подобными мыслями. Но экзамены сдавать придется всем.

Осталось совсем немного времени до сдачи первых экзаменов, и еще не верится, что наша жизнь зависит от каких-то тестов, правильном выполнении которых в некоторых случаях решающую роль могут сыграть интуиция или просто удача, а не конкретное знание. Неужели это самый рациональный способ оценки знаний учащихся? Или самый выгодный? К стати о выгоде: конечно, можно понять, что государство не хочет отставать от передовых западных стран по уровню развития технического оснащения, по уровню обеспечения своих студентов всем необходимым для «стан-

дартных» условий как учеба, так и проживание. Но с другой стороны, зачем «отыгрываться» на студентах — на главную будущую рабочую опору государства, на которое оно и будет строиться? Ведь им нужна максимальная поддержка от государства в этот сложный для них период, а не обложение подобными «налогами».

Имеется много споров вокруг этого вопроса, много различных мнений, с одной стороны, невозможность обучаться в желаемом ВУЗе по финансовой проблеме и, конечно, же бедные родители, которые надрываются на двух-трех работах, чтобы дать образование детям. А с другой — положительные последствия этой реформы, как испытание на себе значение денег в наше время и стремление стать лучше, следовательно, повышение уровня качества труда таких рабочих кадров и государства с хорошим бюджетом. Но все же, на мой взгляд, утверждение доступного образования было бы лучше.

Все понимают, что без образования трудно утвердиться в нашей непростой жизни и, понимая это, все стараются стать лучше, умнее, способнее. Так стараемся и мы...

Е. Сардана, 11 класс, Хамагаттинская саха-французская школа

Улуу Кыайыы 60 сылыгар

КЫАЙЫ ДЫКТИ САРСЫАРДАТА

Мин уруккута Арбаа Хагалас оройуонугар 1934 с. Өктөм нэһилиэгэр холбоммут 3 Маптааны нэһилиэгэр 1920 сыллаахха төрөөбүтүм. Адам, Белолюбская Гаврил Семенович, былыргы церковной приходской оскуола үөрэхтээх, нууччалыы, сахалыы холкутук аабар, суруйар, сангарар киһи этэ. Ийэм, Белолюбская (Дмитриева) Анисья Егоровна, үөрэбэ суох сэмэй, үлэтигэр дьахтар этэ. Адам 1932 с. нэһилиэгэр бастакы «Төрүт» дин ааттаах артыал тэрийбитэ. Кэлин «Салбаабил» дин тэрийтэ үлэлини сырыттабына 1933 с. салапата Верхоянской куоракка сберкассаны тэрийтэрэ ыыппыта. Верхоянскка 3 сүл үлэлээн баран Дьокуускайга сбербанк управлениетыгар сыһыналанга тахсыар диэри үлэлэбитэ.

Бэйэм Верхонискойга икки кыһын үөрэнэн, 4 кылаас кэнниттэн 1935 с. Дьокуускай куоракка 2 № дээх оскуолага үөрөммүтүм. 1941 с. сории сагаланытыгар педагогическай училищегэ үөрэнэ сылдыарым. 1942 с. үөрөхпүн бүтөрүн дойдубар үлэлини тахсыбытым. 1 Дьоппөн нэһилиэгэр 7 кылаастаах оскуолатыгар 5-7 кылаастарга саха тылын уонна физкультура учууталынан аһабыттар.

Сэри сылларыгар дойдуга уот кураан буолбута. Оройуон кииниттэн икки киһи тахсан тыһа уоту умуруорарга дыону хомуйбуттара, оно оскуолаттан миингэ сыһыттар, сирдьитинэн оскуола остуорас оһонноор барбыта. Тэлээгэлэ-эх ака өйөө бурдукупутун, үлэвиэр лаппаакыларбытын тийээн куйаас күн буруону ортуотунан сатыы уонча буолан үс көстөөх сиргэ тахсыбыппыт. Уот тардамматын дин суол хаһарбыт да, туох да туһата суох үлэ буолбута. Инчээйи үүнэн турар масгар сымалаларын уот чаһырааччы сизин өрө сүүрэн тахсан умайа сылдар мас тостон, бэйэбитин быһылым сыйһара, нэһиличч аһараан, куотан биэрэрбит. Чугаһынан уу олох суоҕа, барыта кууран хаалбыт этэ, онон бурдукпутун да хаһылыыр кыахпыт суоҕа.

Итинник үс хонон баран, утуйбакка-аһаабакка, түүртүүр ынах саана дьыһытын булбуппун. Дьыһар кэлин, күлүк сиргэ сөрүүкүү оһонноор, эдэр санаабар манна эрэ уот турбутун курдук «куһаҥн сиргэ кэлбит эһипшин» дин хомойо санаабым. Ол олордохпуна, биэр дьыһа оһорор, сэттик кылааска үөрэнэр директор балта кыыс чэйгэ ыгырбьта. Дьонум быһыы кыһып, кыра куйуох саахар, кыра арыы уурбуттарыттан, быһыы анара кыһып сибээтти уонна үгүтээх чэй испитим умнуллубат өйдөбүл буола сылдар.

Сайын устата оскуолабытын өрөмүөннээн, бэйэбит сууйан, хомуйан бөлөмнөөн баран, колхозка өрөлорү кытта от үлэтигэр, оҕуруокка сыһыналана суох үлэлиирбит, үлэ кэнниттэн сэрии хаамымытын, хаһыат сонунун ыалларынан сылдьан кэпсирибит, ааҕарбыт. Кыһын

үөрэх кэмигэр өрөлорү кытта уруок кэнниттэн армияга барбыт дьонноох кырдыаастарга мастарын эрбирибит, муустарын киллэрэрбит, кырдыаастар махталлары үгүстүк ыларбыт. Саас кулун тутар ортотугар оскуолабыт, эһил кыһын оттор маһын кырдыаас оһоннооттору кытта, тыһа бөлөмнөөн, оскуола олбуоругар таппытыт, өрөлорбутугар «бу эһиги үлэйт» дин санааларын көтөрбүт.

1943 с. күһүн атырдьах ыйын бүтүүтэ миинг 6 Малдыаар сэтте кылаастаах оскуолатыгар 5-7 кылаастарга нуучча тылын үөрэттэрэ ыһыттар. Сага үөрэти бүтөрбит Стручков В. дин аһаан уруогун учууталын кытта иккис буолан райпо таһаас тийэбит онгочотунан түүн отчуттарга туһан, атынан оскуолага тийбиһиит. Оскуолабытыгар чугас «Ворошилов», тайиҥи сорус «Киров», ыраахан «Иһит» колхозтар, он олордор кэлин үөрөннэллэр. «Иһит» өрөлоро интэрнакка олоролоро, биһиги онно дьуһуурунайдыыр этибит. Күһүн оскуола өрөмүөнүгэр үлэлээбиппит, ыалларынан агитационнай үлээ сылдыарбыт, улахан бырааһынныктарга өрөлорбутун кытта концерт туруорарбыт, үс учуутал буолан оччотоогу ырыалары толорон кырдыаастары үөрдэрбит. Учууталлар сэрии кэмигэр сыл ахсын биридии ыйдаах хамнасытын оборона фондатыгар суруйтарарбыт, онон фронтка көмө биэрэрбит.

Кыһын үөрэх кэнниттэн өрөлорү кытта «Киров» колхозка оҕуруокка үлэлээбиппит. Оҕуруот үүннээр бири кытай киһитэ баара. Күһүн үүнүүнү элбэти хомуйан, дохоттарыгар түгэтибиптэр. Улэ кэнниттэн эмиэ агитационнай үлэни ыһтарбыт. Иккис сайыммар агитационнай үлээ бара сылдьан, атырдьах ыйын орто бурдук быһытыгар нэдиэлэ сылдыбытыт. 1944 с. сайын ардахтаах, үүнүүлээх сайын буолбута, бурдук бөҕөтө үүммүтэ. Саһарчы буспут, өлгөмнүк үүммүт бурдук көстүүтэ олус көрө буолара. Бурдуку ат соһор саомоскид дин массыына биридии бааһыгына быһара, ону эргиллэн кэлитигэр биһиги бааһын бүтэриэхтээх этибит.

Колхозтаахтар дохоттарыгар ылбыт бири сыллаах үлэлэрин түмүгүн кыһын Алданга таһааран атыһылан харчы оһостоллоро. Дьэ, ити курдук, Аҕа дойду улуу сэрии-

тин үс сылын бири да сыһыналана суох «Барыта Кыайы иһин» дин үлэлээн Кыайы күнүн көрсөн турабын.

1945 с. ыам ыйын 9 күнэ. Дьэ, бу күн дойду үрдүнэн олус сырдык, ыраас, чуумпу уонна олус сылаас күн буолбута. Мин Малдыаар 7 кылаастаах оскуолатыгар 5-7 кылаастарга нуучча тылын үөрэтэ сылдыарым. Ол дыкити сарсыарда бастакы уруогу суох этэ, онон туһанан быраан таллар

ыттан күөрэгэй, араас чыгычаах ырыатын истэ олордохпуна, кыра кылааска үлэлэри Ира Сакердонова тахсан кэксалана олорон дыкити күнү сөҕө саныы олорбуппут. Ол олордохпуна декрексэ сылдыар Елена Варламова биһигэ дабааны дабаан дизбэксэ тахсан кэлэн тыһыла турбута уонна кэмниэ-кэксэкс: «Кыайы буолбут!» Почтага телепрограмма кэлбит! — дин соһуптута. Отгон биһиги итэһэйэр итэһэйбэт икки ардынан сиэтиспитинэн бырааны таннары сүүрэн почтага тийбиһиппит.

Почтага армияттан бааһыран кэлбит Якушев дин киһи кирээппитин кытта: «Дьэ, кыргыттар, үөрүү бөҕө буолбут. Кыайы буолбут!» — дин үөрдүтэ. Биһиги үөрүүбүтүгэр харыхыт уутун сотторгон соло буолбатахпыт. Ама оччотоогу кэмгэ онтон ордук үтүө күн баар буолуо дуо. Сүүрүү бөһөнөн оскуолабытыгар кэлэн өрөлорбутун линейкага туруордубут. Директор Кыайыны буолбутун кэксээтэ. Орөлорбут аччаан, дьүдөйэн баран: «Адам кэлиэ, убайым кэлиэ», — динныгытыгарын таһына, атаһарынан дидьийэ турбуттара хаһан да умнуллубат түгэн буолбута.

Ол кэнниттэн дьыһэлээр таһырдьа тахсыбыппыт, сөбурууттан «Кытыл дьуралар», хотуттан «Ворошилов» колхозтара кыһыл былахтаах парадтан иһэллэр. Мустубуттары кэнээ, оскуола директор тыл эттэ. Ол кэнниттэн гармошканын үкүүүлээтибит, оһоһайдаатыбит. Бэлиэтиэри баһарабын, манна «Кытыл дьура» колхозтаахтара былыргы таҕастарын таһан киэргэнэн кэлбиттэр, олус үчүтэй таҕас-сап этэ.

Дьэ, ити курдук Улуу Кыайыны көрүсүбүштүт!

Анисья Гаврильевна ДУРАЕВА, тыһы уонна педагогическай үлэ ветерана, улуу Битык киһитэ

Учуутал - уус чулуута

ИДЭНИ ТАБА ТАЙАНЫЫ — ОЛОХ ДЬОЛО

Сөбүлүүр идээ үмсүгүүү, туруоруммут соругу тиһээри тиһэрди хас биридии киһигэ ылбыча кыаллыбат суол. Баһа санааны толоруу тулууртан, дьулууртан, дьобуртан, кыахан улахан тутулуктаах. Ону сорук онгостон ситиһи сындаһаннаах үлэни, өй-санаа дьаныардаах үлэтин эрэйэр. Үлэн дин бу күннээби олобун, онно табыллыбыт, таба тайаммыт буоллахына — эн дьолуг.

Ситиһи хаһан да бэйэтинэн тийэн кэлбэт, түбүктээх, айымньылаах, дьаныардаах үлэ түмүгэр кэлэр. Таһа ылбыт идэтигэр бэриһиллээх киһи үлэтэ — дьингээх ситиһиллээх буолар. Оннук үлэлээх бири киһинэн улустаабы үөрэх управлениетын кадровай политикабыт аһаҕастык сибээстээх Белолюбская Ольга Семеновна буолар.

Бу күннээгэ Ольга Семеновна үбүлүүрүн бэлиэтээри сүүр-көтө сылдар. Үбүлүүрүгэ коллегабытыгар, дьүөгэбитигэр истин-иһирэх тыһылар аһаан, 28 сыллаабыта таба тайаммыт идэтэ сөптөөбүн, кэккэ ситиһиллэрдээбин бэлиэтээн сүүрүөн эрбит. Кини Хагалас улууһугар Покровская куоракка сулуоспаһа дьин кэргэнигэр төрөөбүтэ. Ийэтэ — Колесова Акулина Петровна бочуоттаах сыһыналанга тахсыар дыһы Нам оройуонун бири улахан тэрийтэтигэр «Сельхозтехникабы» бухгалтерынэн үлэлэбэтэ. Аҕата — Ощепков Семен Андреевич — Аҕа дойду Улуу сэриитин кытыһылаабы, младшай лейтенант этэ. Кини 1944 с. ыарахан кыһабыран дойдутугар төһөнөн, Намга, Покровскаяга социобеспечение тэрийтэтигэр үтүө суобастаахтык үлэлэбэтэ.

Оскуола үөрэнэ сылдьан Ольга Семеновна сүүрдээх актыбыһынай, эппитинээтээх этэ. Ыһытылар общественнай, спортивнай үлэлэргэ өрүү инники күөгүгэ сылдыар. Умнуллубат оҕо сааһын оскуолаһа кэрэ сыһыарыгар сир-майы, доһордоһуу, ханык баһарар түгэһгэ чугас истин дьонгор көмөлөһөргө бэлэм буолуу үтүө хаачыстыбаларын кытаанахтык интэрнимитэ. Ордук сөбүлүүр уруоктарынан нуучча тыла, французскай, история этилэр.

Французскай тылга оһытаах учуутал, РСФСР норутун үөрээриитин туйгуна Акимбетова Зинаида Николаевна үөрэнпитэ киһи олоһор улахан суолталаах буолбута. Ол курдук оскуоланы бүтэрэн баран, Саха государственнай университетигэр омук тыһы факультетыгар французскай отделениһа үөрэнэ кирибитэ. 1977 сыллаахха үрдүк үөрэби бүтэрэн баран, кэргэниээн Белолюбская Валерия Иннокентьевичтыын Өймөкөөн оройуонугар ананан үлэлини барбытара. Ольга Семеновна Томтор орто оскуолатыгар французскай тыл учууталынан аһаҕасты. Икки сыл таһаарыһаахтык үлэлээн баран, эдэр ыһлар Нам оройуонугар кэлбиттэрэ. Бу кэмтэн ыла Ольга Семеновна үлэтэ-хамнаһа, олоһо Нам улууһун үөрэбин ситимин кытта ыкса сибээстээхтик аһытан иһэр.

Кини 1984 с. оройуоннаабы Пионердар дьыһэлэригэр методическай анан үлэлэбэтэ. Үрдүк хамсааһыны таһаарбыта. Ол курдук Ольга Семеновна Нам, Затон аһыс кылаастаах оскуолаларыгар «Нормандия-Неман» эскандриятын кытта суруйсан быһытыспат сибээһи олоһтообута.

1991 сылан Белолюбская Ольга Семеновна Нам улууһун үөрэбин салапатыгар кадр отделени инспекторын быһытынан үлэлини кириэр. Бу сыллар усталаарыгар үөрэхтээһингэ кадрдары таһы улуус социальнай-экономической, общественной сайдытыгар улахан суолталааһын өйдөөн, Ольга Семеновна кадрдары сөптөөхтүк сүүмэрдээһингэ уонна үлэлэтигэ бэйэтин сэмэй кылаатын киллэрдэ. Кэники сылларга улуус оскуолаларын уонна оскуолаҕа кириээн иннинээби оһолор тэрийтэлэригэр аһаҕастаах кадрдар таһылан, үрдүк уонна орто аһа үөрэх ыһуускиһтары кытта дуоһабар онгоһуппун, бу хайысханан быһааннаах үлэ утумнаахтык ыһытылар. Үгүс эдэр специалистар кэллэлэрэ ситиһиллэнэ. Кинилэри кытта «Эдэр учууталлар ассоциацияларын» иһинэн араас ис хоһоонноох тэрээһиннэр, семинардар, отчуоттар тиһигин быһаакка ыһытылаллар.

Үөрэх Министрствота республика үлэ мээстэтин буларга сыл аһы үгэскэ кулупуйбут Ярмаркатын ыһытыгар Нам улууһун үөрэбин салапата көхтөөхтүк кыттар. Улуус оску-

олаарыгар ордук физика, математика уонна английскай тыл специалистара тийэбэттар этэ. Ольга Семеновна улуус оскуолаларын кытары үлэтин түмүгэр улууска кэники үс сылга бу идэлэргэ 22-26 эдэр специалистар дуоһабар түһэрсэн үлэлини сылдыаллар.

Кини үөрэх тэрийтэлэригэр салайар аппарат резербэтин кытта үлэни сөптөөхтүк ыһтар. Улуус үгүс оскуолаларыгар саһа эрчимнээх салайааччылар үлэлииллэр. Киһилэри кытта Ольга Семеновна тиһигин быһаакка үлэлиэр.

2001 с. биһиги республикабыт бастакы Президентэ Николаев М.Е. учууталлар профессиональнай таһымнарын үрдэтэр, үлэ уопутун тарбатар, научнай-методическай посоһеины таһаартарар сыаллаах Гранд аһабыта. Ольга Семеновна оскуолаһа кытта ыкса сибээстээхтик үлэлээн, тоһус оскуола учууталлара бу наһараадага тиксэллэрин ситиспитэ. Бу киһилэр инники ситиһиллээх үлэлэригэр тирэх буолбута. Саха Республикаһы үөрэбин министрствота тэрийбит «Педагогическай энциклопедия» 1 тома тахсытыгар, Нам улууһунтан Российскай Федерация уонна Саха Республикаһын 30 үтүөлээх учууталларын туһунан матырыйааллары хомуйан киллэригэ сыраллаһан туран үлэлэбэтэ.

Ханык баһарар учуутал үлэлэбит үлэтэ дьонулар-сэргэтигэр сыһааналара, биллэрэ улахан суолталаах. Ольга Семеновна киһини үлэни учууталлар үлэлэрин сөптөөхтүк сыһааналаһынга ыһтар. Ол түмүгэр эһлэх аһааннаах учууталлар Российскай Федерация, Саха Республикатын Үтүөлээх учууталларын, Российскай Федерация уопсай орто үөрэхтээһинин Бочуоттаах үлэтигин, Саха Республикатын үөрэбин туйгуһун, учууталлар Учууталларын, Нам улууһун уонна селотун ыһык киһитин бочуоттаах ааттарын, о.д.а. наһараадалары ыһытытара.

Маны таһынан, Ольга Семеновна үөрэх управлениета ыһтар араас ис хоһоонноох, хайысхалаах үлэтигэр бири төһүү салайааччы, ирдэбиллээх үлэтигэр быһытыһынан улууска, республикаҕа биллэр.

Кини үтүө-холку майгылаах, үрдүк культуралаах, олус туһуурдаах, хаһан да санаатын түһэрбэт киһи буолар. Ол да иһин Ольга Семеновна сайаһас санаалаах ийэ, таптаһаан эбээ, эйэлээх дьин кэргэн хаһаайката, икки оботун атаһтарыгар туруортаан үлэтигэр онгорутоо, көрөн-истэн, араһааччылаан олохторун дьолун түстээтэ. Кини интэрнээх үлэтигэр, дьин кэргэнигэр эрэ мүнүр дамманат. Киһини биллэр «Дьүөгэлэр» ырыа ансамблын кытыһылаабы, музыка, театр, поэзия аһытаах эйгэтин бири дириг сүгүрүйэччи.

Биһиги убаастыыр киһитин, коллегабытын, дьүөгэбитин Ольга Семеновна кэрэ-бэлиэ күнүнэн истинник эздээлинибит! Дьон махталынан кыһантанан, оһолорун, сиһиннэр таһалларынан ыһтаран, куруук үрэхкөтө, билиһини курдук үтүө-мааны сээбээһүннэн сыһаанан, үрдүк таһымнаахтык үлэни-хамсы сылдыаргар баһарабыт! Эһигин, эн дьин кэргэнигин ыһыты түмүһүн, дьол-соргу, байылыат олох аһаҕастыт.

М.М. НИКИТИНА, үөрэх управлениетын методическай научнай-информационнай киһини сибээстээхтэ, республика үөрэбин туйгуна, учууталлар Учууталлара

Телебүрдээх төрүөксэ бэчээттэнэр

